

A new framework for the initiative, post 2019, has been adopted by the European Parliament and Council. It includes the chronological list of Member States that can host the title from 2020 until 2033. This new framework makes it possible for cities in candidate countries or potential candidate countries for EU membership to hold the title every third year as of 2021. Ukraine can take part in 2024.

According to the author the Cultural Capital of Europe which started as an idea, a vision, has developed into the most important European Cultural event and became an Institution. Ukraine is a country with great cultural potential, concentrated primarily in the city, which is the spiritual, cultural, historical, scientific-educational center. Taking into consideration the current trends in the development and branding area, the state should support the cultural sector as a priority, giving second breath to museums, galleries, exhibition halls, theatres and other cultural institutions, attracting the youth to the development of new promising projects, taking an active part regarding Ukraine's entry into the European cultural space. Participation in the project will create an opportunity to strengthen the positions on the international arena, to attract foreign investments, initiating the development of a national brand Ukraine, and also it will stimulate the development of the cultural sector.

Key words: globalization, culture, geographical area, city, urban culture, capital, capital of culture.

УДК 94: 398.1(479)(045)

Щербинін Сергій Вікторович
здобувач

ДОШЛЮБНЕ СПІЛКУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІВЧАТ У МОЛОДІЖНИХ ГРОМАДАХ: XIX – початок XX століття

У статті охарактеризовано особливості процесу соціалізації дівчат у молодіжних громадах XIX – початку XX ст. Розглянуто звичаї дошлюбного спілкування українців, у яких збереглися залишки архаїчних традицій, які забезпечували діяльність системи ритуалізованих та етикетних кодів поведінки. Прослідковано охудожнення засобами народної поезії гендерних стосунків, передачі живих традицій соціостатевого мистецтва спілкування.

Ключові слова: культура, звичаї, традиції, пісні, дошлюбне спілкування, молодіжні громади, кохання.

Звичаї дошлюбного спілкування українців, у яких зберігалися залишки архаїчних традицій, забезпечували діяльність всієї системи ритуалізованих та етикетних кодів поведінки, що створювали сприятливі умови для вільного парування молоді, стимулювали кохання [6, 5]. В етнології створено низку ґрунтовних досліджень молодіжних громад: праці М. Чернишова "К вопросу о парубоцтве как особой общественной группе" (1887), В. Борковського "Парубоцтво как особая группа в малороссийском сельском обществе" (1887), В. Каменського "Парубоцькі громади на Поділлі як звичаєво-правовий інститут" (1928). Окремі важливі положення і висновки про молодіжні об'єднання містять узагальнюючі праці Ф. Вовка "Шлюбний ритуал та обряди на Україні" (1892), М. Грушевського "Поезія подружжя" в "Історії української літератури". – Т. 1 (1923), С. Килимника "Український рік у народних звичаях в історичному освітленні", О. Воропая "Звичаї нашого народу", а також праці сучасних народознавців А. Пономарьова, В. Борисенко, О. Курочкіна, В. Балушка. Аналізуючи різні аспекти діяльності молодіжних об'єднань, дослідники, як правило, менше уваги приділяють дівочим громадам. На цю обставину особливу увагу звернула К. Грушевська, обґрунтувавши тезу про необхідність глибшого вивчення особливостей дівочих громад. У праці "З примітивного господарства: Кілька зауважень про засоби жіночої господарської магії у зв'язку з найстарішими формами жіночого господарства" (1927) дослідниця стверджує: "... Майже всі соціальні явища – а тут розуміємо і відносини громади до природи – приймають різні форми залежно від того, чи до них підходить жіноча частина суспільності, чи чоловіча. Маємо, отже, різні релігійні вірування, різні запаси традицій, різну етику, різну мову. Різні виробничі техніки і різні знання, різну магію і медицину та зв'язані з тим перекази. Можна сказати – два різні світи, що хоч ніколи не відходять далеко один від одного в основних моментах культури і світогляду, тим не менш виразно розділяються і можуть бути досліджені окремо" [2, 27]. Цю важливу методологічну настанову реалізують у своїх жіночих студіях феміністичного спрямування О. Маланчук-Рибак, О. Кісь, В. Агеєва та ін.

Мета статті – охарактеризувати особливості процесу соціалізації дівчат у молодіжних громадах XIX – початку XX ст.

На ґрунті української традиційно-побутової культури молодіжні зібрання, котрі проіснували до початку XX ст., відбувалися в формі вулиць, які розпочиналися від Великодня і тривали до осені, вечорниць, які проводилися з осені до весни, та досвітків. Відмінність останніх від вечорниць полягала тільки в тому, що вони тривали довше – до світанку, звідси й назва.

Всі ці зібрання мали певні регіональні відмінності, зокрема, на одних вечорницях більше працювали, на інших – переважно розважалися. Спільною рисою для всіх вечорниць було їхнє еротичне забарвлення. На вечорниці збиралися дівчата й парубки, які досягли шлюбного віку, організовані в дівочькі й парубоцькі громади. "На цих... зборах, що трохи нагадують великоруські "посиделки", але й

дуже від них відрізняються, молодь грає, співає, танцює, частується, – відзначав Ф. Вовк, – а на кінець приносять до хати достатню кількість соломи та зговорені вже пари лягають спати, – як думають одні, цілком безгрішно, а на думку інших – не завше й без гріха" [1, 195].

Характеризуючи "загальну еволюцію" дошлюбного спілкування молоді, М. Грушевський наголошував, що вона "... ішла в напрямі розвитку родинного життя коштом вільних сексуальних відносин нежонатого парубоцтва і дівочтва" [2, 285]. Вчений пояснював це тим, що селянське господарство потребувало робочих рук, родина поспішала долучити молодших членів до хазяйської праці, а тому намагалася обмежувати час дівочтва і парубоцтва, прагнула якнайшвидше видати заміж дівчат і оженити парубків. "Сходини молодіжці відходять на другий план, для "отецьких синів і дочок" підшукується пара безпосередньо з-під рідної стріхи – вони виступають як "кандидати шлюбного стану" в оточенні своєї родини, в батьківському домі... – пише М. Грушевський. – Тут виступає... в усій своїй силі перевага родини, – тим часом як у весняних і літніх обрядах бачимо свobodні громади, парубоцьку й дівочьку" [3, 285]. М. Грушевський стверджує також, що в ході еволюції шлюбних відносин складалася нова мораль – "непорушеної дівочької честі". У піснях величається новий, відмінний від архаїчного, образ дівчини, яка пильно береже свою дівочу честь – "свій віночок", "свій сад" – для майбутнього чоловіка. "Грища" та вечорниці трактуються внаслідок цього як такі, які мало узгоджуються з родинною мораллю. У пісні батько закликає доньку покинути "норови", погрожуючи нагайкою:

"Ой садись, дівочко, на возі,
Та покидай батькові норови:
Первії норови – вечорки,
Другі норови – попрядки,
Треті норови – ігрища:
Коло тебе нагаєчка засвище!" [3, 285].

У боротьбі двох систем стосунків між молоддю, двох моралей, двох точок зору на еротичні й сексуальні відносини, яка, на думку М. Грушевського, тривала завжди, в селянському житті перемогла мораль родини, мораль "дівочької часті і стиду" [3, 286]. Однак це призвело до руйнування і відмирання традиційних форм спілкування молоді на вечорницях, досвітках та вулицях. Здебільшого на вечорниці не пускали своїх дочок багаті селяни, сподіваючись вигідно видати їх заміж, хоч пускали синів-парубків. Бідні, хоч і визнавали, що роблять недобре, пускаючи дочок на вечорниці. Виправдовуючи це тим, що в холодну пору року в тісній хаті дівчатам ніде прясти – більше напрудуть на вечорницях; заважало й саме ночування дорослих дітей у своїй хаті (на матеріалі Слобідської України). Окрім того, як свідчать етнографічні матеріали Слобожанщини, батьки вважали некорисним позбавляти дочок і синів товариських громадських зв'язків, які сприяли їх соціалізації, несправедливим, з погляду батьків, вважалось відмовляти дітям у тій свободі дошлюбного спілкування, яку самі батьки зазнали в часи своєї молодості [3, 284]. Найбільшою перешкодою для розвитку різних форм молодіжних зібрань, насамперед вечорниць, були небатьківські заборони, з якими й дівчата не завжди рахувалися, а утиски з боку органів царської влади, а також церкви, що відбилося в сатиричній "Суплиці на попа":

"Не вільно вже парубкам з дівчатами гуляти?

По чім же вони молодість свою будуть знати?" [3, 285].

На вечорницях побутував звичай "пробного шлюбу". При чому вибір пари здійснювався вільно й ні до чого не зобов'язував. У характерній для України свободі шлюбних звичаїв до певної міри відбивалися традиції вечорниць – маємо на увазі повсюдно поширений "шлюб на віру", тобто без будь-якого документального підтвердження, близький до нього шлюбний звичай "на піч" на Наддністрянщині, який захищав честь спокушеної дівчини, шлюб "на совість", який укладався лише з покритками, знімаючи з них провину, – на Волині [19, 428]. Молодь у більшості регіонів України ХІХ – початку ХХ ст. була порівняно самостійна, вирішуючи проблему створення сім'ї. Як стверджує О. Курочкін, "принаймні на етапі дошлюбного спілкування українська дівчина, на відміну від багатьох своїх ровесниць, могла вільно говорити про власні симпатії і почуття, була вільна у виборі пари" [6, 13].

Сучасні дослідники звертають дедалі більшу увагу на розробку табуованої в радянські часи проблеми – вияву сексуальної свободи української жінки. Так, використовуючи матеріал українських прислів'їв та сороміцьких пісень, О. Стражний стверджує, що звичайною справою для козака було "від Варки заблудити до Одарки":

"Як вийду я за ворота,
Та стану я, стану,
Одна несе вареники,
А друга – сметану..." [8, 244].

Адекватну відповідь давали в жартівливих піснях дівчата:

"Ой я в річці купалася,
Межи трьома кохалася.
На камені ноги мила,
Четвертого полюбила..." [8, 244].

Вірогідно, на вечорницях парубок міг зустрітися не тільки із цнотливими, а й із досвідченими в коханні дівчатами. Народні прислів'я і приказки попереджують про небезпечність вечорниць: "Любощі та вечорниці заведуть до шибениці" [4, 93]. Широко відома й народна пісня, котра застерігає:

"Ой, не ходи, Грицю,
Та й на вечорниці,
Бо на вечорницях
Дівки чарівниці..." [4, 83].

"Небезпечність" вечорниць могла пов'язуватись, зокрема, з набуттям раннього сексуального досвіду й зі здатністю дівчат приворожувати парубків.

Для вправних у коханні дівчат і молодичь в українській мові знаходимо стільки синонімічних назв, скільки, на думку О. Стражного, "годі шукати в будь-якій іншій": "залицяльниця, пестуха, перелюбка, приспанка, хорошуля, баламутка..." [8, 244]. При чому більшість з них мають не стільки осудливий, скільки жартівливо-пестливий відтінок.

Звичайно, "терпимість" щодо недозволеного кохання, яка виразно звучить лише в жартівливих і сороміцьких піснях, прислів'ях та приказках, не можна трактувати однозначно. Добре відомі народні звичаї обмазувати дьогтем ворота дівчат, які втратили цноту. "Сороміцтво", "блуд", "блуденство", розпусту однозначно засуджувала як народна мораль, так і церква, яка вважає перелюбство одним із смертних гріхів. "... Прислів'я, приказки й гумористичні співанки не можна сприймати за чисту монету, – відзначає О. Стражний. – Але все-таки з пісні слів не викинеш: у них цих національно-амурних фантазіях віддзеркалено еротичний світогляд українців, їхню неймовірно багату палітру сприйняття любові, еротики, сексу" [8, 246]. Дослідник правомірно говорить саме про національно-амурні фантазії, оскільки "терпимість" щодо гріховного кохання в усіх його проявах виявлялася більшою мірою у фольклорі, ніж у життєвій реальності, а карнавальне "подолання" моральних табу в жартівливих піснях не стільки розхитувало, скільки зміцнювало моральні канони, утверджені у традиційному українському суспільстві. Водночас саме еротичний фольклор відкриває шлях до всебічного наукового осмислення такої малодослідженої ділянки народної культури, як еротика й сексуальні відносини.

Далеко не таким терпимим, як у жартівливих піснях, було ставлення до гріховного кохання в життєвій реальності, хоч міра суворості покарання за аморальну поведінку була різною в різних регіонах України. "Залежно від того, які норми звичаєвого права, наскільки проявляється осуд аморальної поведінки і які засоби покарання, – відзначає А. Пономарьов, – можна з достатньою визначеністю судити про ступінь демократизації шлюбно-сімейних відносин" [9, 431]. Так досить високий ступінь демократизації шлюбно-сімейних відносин характерний для Лівобережжя й Поділля, де сформувався відмінний від ряду інших регіонів погляд на статеві відносини молоді. Звичаєво-правовим виявом цього погляду було те, що на Лівобережжі позашлюбні діти, як правило, мали право на спадщину; на Східному Поділлі вони набували такого права за певних умов якщо діти перебували у діда з бабою; на Західному Поділлі взагалі позбавлялися права на спадщину. На Поділлі, як правило, не карали за перелюбство, як і тих, хто не зберігав вірність у коханні. Покриток на Волині висміювали так жорстоко, що вони були змушені полишати село. На Наддніпрянщині покриток осуджували менш суворо: вони не змушені були "бігти з села", однак мали проблеми з одруженням. У Карпатському регіоні, де був сильний вплив церкви, попи ганьбили "нечесних волочу" у проповідях, однак сільська громада ставилася до "грішних" дівчат терпиміше, хоч їм і заборонялося відвідувати молодіжні зібрання. Дівчина-покритка в Карпатах могла порівняно легко вийти заміж, однак вона позбавлялася права на виконання ряду традиційних весільних обрядів, зокрема не могла вдягти весільний вінок, який символізував цнотливість нареченої. Серед українського населення Бессарабії побутовав обряд "виводу покритки з танцю" "під голий бубен", який здійснював один із парубків [9, 431]. Загалом наприкінці XIX ст. в Україні вже не траплялися прояви жорстоких покарань за гріховне кохання, як-от биття "нечесної" шнурками від церковних дзвонів, попередньо змочених у солоній ропі, вигнання з села, описане Т. Шевченком у поемі "Катерина", водіння по селу обстриженої, обмазаної дьогтем, обтиканої пір'ям "непутящої" дівчини, описане П. Мирним в оповіданні "Нечесна" та ін. Вже на початку XIX ст. "... погляди народу на вади дівочого серця стали більш сприятливими" [10, 212], – відзначав І. Франко. Сприятливим чинником у процесі пом'якшення моральних норм дівочої поведінки була "усталена в українському середовищі система морально-етичних норм – лицарське ставлення до дівчат і жінок" [9, 431].

Ця система, що відзначалася гнучкістю і свободою звичаїв, створювала сприятливе середовище для виявів почуття кохання. Українські народні пісні про кохання, в яких яскраво виявляється етнічна своєрідність, відзначаються надзвичайним багатством відтінків, нюансів почуття. Закохана дівчини вимальовує образ коханого на предметах простого хатнього селянського побуту:

"Якби я мала малярі свої,
То б намалювала милого собі.
Намалювала б на кінці стола,
Дивилася б як на сокола.
Намалювала б на піддашечку,
Дивилася б як на пташечку.
Намалювала б на тім кухличку,
На тім кухличку,
Що я вмиваюся.
Намалювала б на тім рушничку,

На тім рушничку, що я втираюсь.
Намалювала б на стіні тій,
Що лягати спати мені молодій..." [7, 240].

У пісні "Ой, перепеличка – мала, невеличка" дівчина-перепеличка шукає свого коханого козака-сокола, щоб сказати йому про своє почуття, про те, яким прекрасним він є для неї, і щоб поговорити про спільне життя:

"Соколоньку ясний, який ти прекрасний,
Ой да люлі, який ти прекрасний!
Соколе мій ясний, друже мій прекрасний,
Ой да люлі, друже мій прекрасний!
Будем говорити, як з тобою жити,
Ой да люлі, як з тобою жити..." [7, 247].

Важливим моментом цієї пісні є те, що дівчина, звертаючись до коханого, називає його своїм другом. Тут виразно звучить мотив тендерної рівності в коханні, характерний для українського пісенного фольклору. В дівочих піснях, на відміну від тих жіночих, зміст яких дав підстави говорити про "жіночу неволю в руських піснях народних" [1], акцентується рівність, парубок часто постає в образі не лише коханого, а й друга. Дівчина в ліричних піснях про кохання виступає не в образі "раби кохання", а як сповнена гідності особистість, котра прагне щастя у подружньому житті від слів "друг", "дружина". Парубок, як у пісні "Через новий будиночок", зізнається в тому, що її не вартий: На запрошення дівчини прийти, він відповідає:

"Упав сніжок на обліжок
Та вже не розтане.
Пішов би я до іншої –
Серце не пристане. [7, 246].

Отже, парубок стратив свою любов марно, через що й не може прийти до тієї, до котрої посправжньому пристало його серце.

Українські народні пісні про кохання часто мають форму діалогу, на що звертають увагу дослідники, зокрема О. Курочкін, вбачаючи в цьому вияв паритетності в коханні.

Розвиток діалогічної форми в українському пісенному фольклорі значною мірою зумовила традиційна звичаєвість молодіжних зібрань. Адже дівчата і хлопці – члени дівочьких і парубочьких громад – стояли на "вулиці" не разом – дівчата з одного боку, а хлопці окремо – з другого. У змаганні дівочького й парубочького антифонних хорів М. Грушевський вбачав вияв "дуже старих форм флірту молоді" [3, 163]. Дразнячи парубків, дівчата співали:

"Дівочька краса на Дунаї прана,
На сонці сушена, на столі качена,
У скриню вложена, на ключик замкнена.
Парубочька краса в баюрі сі прала,
На вітрі сушила, на призьбі качала,
В ковбицю вложена, терном пришпилена" [5, 164].

Подаючи цей текст, С. Килимник зауважує, що подібні дразливі пісні розвинулися з архаїчних антифонних співів, однак збереглися лише дівочі партії. "... Дразничні пісні були лише жартом, – підкреслює дослідник, – інколи грубуватим, інколи носили характер критики, а часом викликали й похвалу" [5, 165]. Повсюдне поширення в Україні мали величальні вуличні співанки, доставши численні регіональні варіанти. У цих "групових величаннях" парубки дівчатам представлялися найчастіше в образі трьох пар місяців із зірками:

"Ой ніхто ж там не бував, де ся явір розвивав –
Приспів: Ой яворе, явороньку зелененький!
На тім явороньку три місяці ясні,
Три місяці ясні – три парубки красні.
Єден парубочок – молод Васильочок,
Другий парубочок – молод Павлусочок,
Третій парубочок – молод Іваночок.
На тім явороньку три зіроньки красні,
Три зіроньки красні – три дівоньки красні,
Одна ми дівонька – молода Маруся,
Друга ми дівонька – молода Ганнуся,
Третя ми дівонька – молода Настуся.
Марусеньку взявши – Василькові давши,
Ганнусеньку взявши – Павлусьові давши,
Настусеньку взявши – Іванкові давши" [3, 287].

Фольклористи й етнографи відзначали високий мистецький рівень виконавської майстерності хорів сільської молоді. Так, І. Озернянський 1912 р. писав про своє враження від почутих на "вулиці" в селі Майдан Юзвинський на Вінниччині: "Не знаю, чи відчули б ми в найкультурнішому товаристві таку безмежну радість, таку непідробну веселість, таке щире витончене мистецтво співу... без диригента, без усякого керівництва?.. [5, 167].

Спілкування у молодіжних громадах сприяло вільному вияву почуття, естетизації кохання і вільному вибору пари. Цей вибір міг, звичайно, згодом коригуватися волею батьків, котрі керувалися перед усім економічними розрахунками.

Отже, у XIX – на початку XX ст. українська дівчина могла вільно висловлювати свої симпатії та почуття, була порівняно самостійна у виборі пари. Свобода шлюбних звичаїв, характерна для української етнокультури, до певної міри віддзеркалювала традиції молодіжних об'єднань.

Дівочі громади, поряд з іншими функціями, пов'язаними з соціалізацією, були своєрідними школами господарської та любовної магії, формуючи поширений в українській традиції тип дівчини-чарівниці й жінки-чарівниці.

Сприятливим чинником у процесі пом'якшення моральних норм дівочої поведінки були усталені в українському соціумі традиції лицарського ставлення до дівчат і жінок, що знаходили свій вияв у стереотипах і стандартах етикетної поведінки.

Важливою рисою дівочих пісень про кохання була поетизація цього почуття, а молодіжних зібрань – вечорниць, досвітків, "вулиць" – осердечення, охудожнення засобами народної поезії гендерних стосунків, передачі живих традицій соціостатевого мистецтва спілкування.

Література

1. Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології / Хв. Вовк. – К.: Мистецтво, 1995. – 336 с.
2. Грушевська К. З примітивного господарства: Кілька зауважень про засоби жіночої господарської магії у зв'язку з найстарішими формами жіночого господарства / Грушевська К. // Первісне громадянство та його пережитки на Україні. – К., 1927. – Вип. 1-3. – С. 9-44.
3. Грушевський М. Історія української літератури /М. Грушевський. – К.: Либідь, 1993. – 391 с.
4. Жайворонок В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник /В. Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
5. Килинник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні / С. Килинник. – К.: Обереги, 1994. – Кн. 2.– 528 с.
6. Курочкін О. В. Українці в сім'ї європейській: Звичаї, обряди, свята / О. В. Курочкін. – К.: В-во "Бібліотека українця", 2004. – 248 с.
7. Пісня Явдохи Зухи: Записав Г. Танцюра. – К.: Наук. Думка, 1965. – 810 с.
8. Стражний О. Український менталітет: Ілюзії. Міфи. Реальність /О. Стражний. – К.: Книга, 2008. – 368с.
9. Українці: історико-етнографічна монографія: У 2 кн. Кн. 1. – Опішне, 1999. – С. 428-432.
10. Франко І. Жіноча неволя в руських піснях народних //Франко І. Збір. творів: У 50 т. – Т. 26. – К.: Наук. думка, 1980. – С. 210-253.

References

1. Vovk Khv. Studii z ukrainskoi etnografii ta antropologii / Khv. Vovk. – K.: Mystetstvo, 1995. – 336 s.
2. Hrushevska K. Z prymityvnoho hospodarstva: Kilka zauvazhen pro zasoby zhinochoi hospodarskoi mahii u zviazku z naistarishymy formamy zhinochoho hospodarstva / Hrushevska K. // Pervisne hromadianstvo ta yoho perezhytky na Ukraini. – K., 1927. – Vyp. 1-3. – S.9-44.
3. Hrushevskiy M. Istoriia ukrainskoi literatury /M. Hrushevskiy. – K.: Lybid, 1993. – 391 s.
4. Zhaivoronok V. Znaky ukrainskoi etnokultury: Slovyk-dovidnyk / V. Zhaivoronok. – K.: Dovira, 2006. – 703 s.
5. Kylynnyk S. Ukrainysky rik u narodnykh zvychaiakh v istorychnomu osvittlenni /S. Kylynnyk. – K.: Oberehy, 1994. – Kn. 2.– 528 s.
6. Kurochkin O. V. Ukraintsi v simi yevropeiskii: Zvychai, obriady, sviata /O. V. Kurochkin. – K.: V-vo "Biblioteka ukrainsia", 2004. – 248 s.
7. Pisnia Yavdokhy Zukhy: Zapysav H. Tantsiura. – K.: Nauk. Dumka, 1965. – 810 s.
8. Strazhnyi O. Ukrainysky mentalitet: Iliuzii. Mify. Realnist / O. Strazhnyi. – K.: Knyha, 2008. – 368s.
9. Ukraintsi: istoryko-etnografichna monohrafiia: U 2 kn. Kn. 1. – Opishne, 1999. – S. 428-432.
10. Franko I. Zhinocha nevolia v ruskykh pisniakh narodnykh // Franko I. Zibr. tvoriv: U 50 t. – T. 26. – K.: Nauk. dumka, 1980. – S. 210-253.

Щербинин С. В.

Добрачное общение украинских девушек в молодежных общинах: XIX – начало XX века

В статье охарактеризовано особенности процесса социализации девушек в молодежных общинах XIX – начала XX в. Рассмотрено обычаи добрачного общения украинцев, в которых сохранились остатки архаических традиций, которые обеспечивали деятельность системы ритуализированных и этикетных кодов поведения. Прослежено охудожствление засобами народної поезії гендерних отношений, передавання живих традицій соціополового искусства общения.

Ключевые слова: культура, обычаи, традиции, песни, добрачное общения, молодежные общества, любовь.

Shcherbinin S.

Premarital intercourse Ukrainian girls in youth communities: XIX – XX centuries

Describe the features of the process of socialization of girls in youth communities XIX – early XX century. We examined the practices of premarital intercourse Ukrainians, in which the remains of archaic traditions, which administers the whole system of ritualized etiquette and codes of conduct.

On the basis of traditional Ukrainian consumer culture, youth meeting, which lasted until the early twentieth century. Occurred in the form of streets that commence from Easter and lasted until the fall, evening sessions, held from

autumn to spring, and the break of day. The difference between the last of the evening sessions was only because they lasted longer – until dawn, hence the name.

All these meetings were some regional differences, in particular, on some evenings longer worked for others – mostly fun. The common feature for all evening sessions was their erotic connotation. Party going girls and boys who have reached the age of marriage organized in 'Girl and boys'. Party was common custom of "trial marriage", with a choice of steam carried freely and nowhere oblige. Young people in most regions of Ukraine 1 – the beginning of the twentieth century. Was relatively independent, solving the problem of creating a family. Today, researchers are paying increasing attention to the development of the taboo in Soviet times, the problem – the manifestation of sexual freedom Ukrainian women.

Of course "tolerance" against unauthorized love that definitely sounds only humorous and obscene songs, proverbs and sayings that can not be interpreted unambiguously. Well-known folk customs daub tar target girls who lost their virginity. Not so tolerant as the humorous songs, was the attitude of sinful love life in reality, although the degree of severity of punishment for immoral behavior was different in different regions of Ukraine. This system, which was marked by the flexibility and freedom of manners, creating a favorable environment for the manifestation of feelings of love.

An important aspect of this song is that the girl, turning to her lover, calls him a friend. It definitely motif of gender equality in love, characteristic of Ukrainian folk song. Ukrainian folk love songs often have the form of a dialogue.

Folklorists and ethnographers noted the high standard of performance skills of rural youth choirs. Communication in youth communities facilitated the free expression of feelings aesthetics love and free choice of the couple. This choice could certainly subsequently amended will parents who guided above all economic calculations.

In the nineteenth – early twentieth century. Ukrainian girl could freely express their sympathies and feelings were relatively independent of the choice of the couple. Freedom of marriage customs, typical for Ukrainian ethnic culture to some extent reflect the traditions of youth organizations. Girls' community, among other functions related to socialization were kind of business schools and love magic, creating widespread in the Ukrainian tradition type of girl and women sorceress.

A favorable factor in mitigating the moral standards of girlish behavior were established in the Ukrainian tradition of courtly society attitudes towards girls and women that found its expression in stereotypes and standards of etiquette behavior.

Key words: culture, customs, traditions, songs, premarital intercourse, youth groups, and love

УДК 070.18.(477.53) "19/20"

Шульченко Марина Валеріївна
аспірантка

РОЛЬ ПРЕСИ У ФОРМУВАННІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА ПОЛТАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ: друга половина ХІХ – початок ХХ століття (до постановки питання)

У статті автор визначає актуальні напрями дослідження формування соціокультурного середовища Полтавської губернії другої половини ХІХ – початку ХХ століття, зокрема висвітлює роль періодичних видань у цьому процесі.

Ключові слова: Полтавська губернія, соціокультурне середовище, антикультура, преса, періодичне видання, реклама, чутки.

Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. преса (газети) разом з іншими засобами масової комунікації – поштою і телеграфом – були найбільшими зберігачами і поширювачами інформації, що формували світогляд людини. Технічний прогрес дозволяв використовувати наявні засоби не лише для комунікації між великим колом осіб, а й для державної пропаганди, поширення офіційної інформації від органів влади, формування у населення уявлення про події, явища, людей і речі, які більшість обивателів ніколи не могли побачити особисто.

Особливістю преси є синтетичний, комплексний характер, в ній зберігається багато форм інформації. Практика публікацій офіційних матеріалів, санкціонованих державою (законів, постанов, програм тощо), та оперативність подання інформації про події перетворило цей засіб комунікації на своєрідну скарбницю джерел епохи.

Преса – це друковані засоби масової інформації (періодичні друковані видання), які виходять під постійною назвою з періодичністю один і більше номерів (випусків) протягом року. Під пресою розуміють газети, журнали, альманахи, збірки, бюлетені, рідше книги, листівки, що мають визначений тираж [10, 235].

Розуміння соціального у межах феномена культури пов'язане з висвітленням проблеми співвідношення ідеального й матеріального. Ідеальне є свідомим ставленням до інтересів, потреб, мотивації людини. Це фактично диспозиція перед її дією, а матеріальне – результат дії у об'єктивній формі. Кожен індивід функціонує у певному середовищі, яке змушує його до певного типу поведінки, суспільство впливає на людину своїми соціальними інститутами (державною системою, політичними, правовими, моральними регуляторами). Кожне культурне середовище має незмінну кількість елементів, які характеризують його як об'єкт дослідження. На рівні суспільства – це культурне макросередовище, яке містить у собі поселення (міста, містечка, села) з їх унікальною інфраструктурою і засобами масової комунікації. Людські елементи культурного середовища утворюють класи, етнічні, демографічні, професійні групи. Усі вони поєднані спільними культурними умовами міста або села, спільною участю в культурній